

**Dejinno-spásny rozmer putovania
patriarchov a vyvoleného ľudu
v Pentateuchu**

Jozef Jančovič, RKCMBF UK BA

Katedra biblických vied

Biblia a morálka (2008)

Ak je potrebné z hľadiska kresťanskej morálky spraviť úsudok o nejakom spôsobe konania, je vhodné sa hneď spýtať:

- Nakoľko je toto konanie zhodné s biblickou predstavou o ľudskom bytí?
- Nakoľko je inšpirované Ježišovým príkladom?

Knihy Pentateuchu

Genezis	<i>Berešít</i>	<i>Na počiatku</i>
Exodus	<i>Šemót</i>	<i>Mená</i>
Levitikus	<i>Vajjikrá´</i>	<i>Zavolal</i>
Numeri	<i>Vajedabber</i>	<i>Povedal</i>
Deuteronómium	<i>Haddevarím</i>	<i>Slová</i>

Formálno-literárna povaha Pentateuchu

Tóra je náukou, či pokynom v *mnohých príbehoch a prikázaniach*. Kanonicky je zostavená do 5 kníh, ktoré postupujú podľa:

- dramatického **rozprávacieho oblúka**:

príbeh - vyhlásenie zákona pod Sinajom - príbeh

- základného **pohybu**: *Izrael na ceste do zaslúbenej zeme*.

Pnt sa kombinuje z dvoch literárnych modalít:

- **rozprávanie**, ktoré tvoria *rozprávaciu osnovu* od stvorenia sveta: od (Gn 1) po smrť Mojžiša (Dt 34);

- **zákon, legislatívny texty** ktoré podávajú *normy správania* predpísaného pre jednotlivca a spoločnosť zo strany Boha, kvôli právnemu usporiadaniu vzťahov medzi osobami.

Štruktúrálné prvky v Gn

V Gn 12-50 sú **štruktúrálnymi prvkami - Božie prísluby**

(ktoré tvoria **naratívne programy**) v Gn 12,1-3; 26,2-5; 28,13-15; 46,1-5a; aj 50,24.

Boh hovorí do budúcnosti a zaoberá sa v nich jedným vyvoleným ľudom. Ak spomína iné národy, tak v spojitosti s ním.

Spoločným motívom Božích príslubov je vždy:

- **početné potomstvo** (Gn 12 a 26)
- **zem** (Gn 12 a 26)
- niekedy je to aj **návrat späť** (Gn 28,15; 46,2-4; 50,24).

Vždy sa však utvára **vzťah Boha** k patriarchovi (cez **ja** v slovesách a zámeno **tvoj** u patriarchu)

Abramovo putovanie

Z pohľadu naratívnej analýzy je tato vsuvka vložená do centra opisu putovania Terachovej rodiny:

A Terachovo putovanie (Gn 11,27-32)

B Božie povolanie a požehnanie (Gn 12,1-4a)

A' Abramovo putovanie (Gn 12,4b-9)

Povolanie Abrama a prvý prísľub

¹ Tu **PÁN** (a) povedal **ABRAMOVI** (b): „**Odíd'** (c)

zo svojej **krajiny**, od svojho príbuzenstva a zo svojho otcovského domu
do **krajiny**, ktorú **TI** ukážem,

² **aby** som urobil z **TEBA** veľký národ (1. výrok)

a **aby** som **ŤA POŽEHNAL** (וְאַבְרָהָם) a (2.)

preslávil tvoje meno (3.)

a **TY** budeš **POŽEHNANÍM** (בְּרָכָה). (4.)

³ **POŽEHNÁM** (וְאַבְרָהָם) tých,

čo **ŤA** budú **ŽEHNAŤ** (מְבַרְכִים) (5.)

a preklájam tých, čo **ŤA** budú preklínať! (6.)

V **TEBE** budú **POŽEHNANÉ** (וְנִבְרָכוּ) všetky pokolenia zeme“ (7. výrok)

^{4a} A **odišiel** (c) **ABRAM** (b), ako mu rozkázal **PÁN** (a).

Doba redakcie textu: poexilové perzské obdobie.

Intertextuálne väzby: Ž 72,8 A bude panovať od mora až k moru a od Rieky až na kraj zeme.

Ž 72,17 Jeho **meno** nech je velebené naveky; kým bude svietiť slnko, jeho **meno** potrvá. Nájdu v ňom **požehnanie**, **všetky národy zeme** ho budú blahoslaviť.

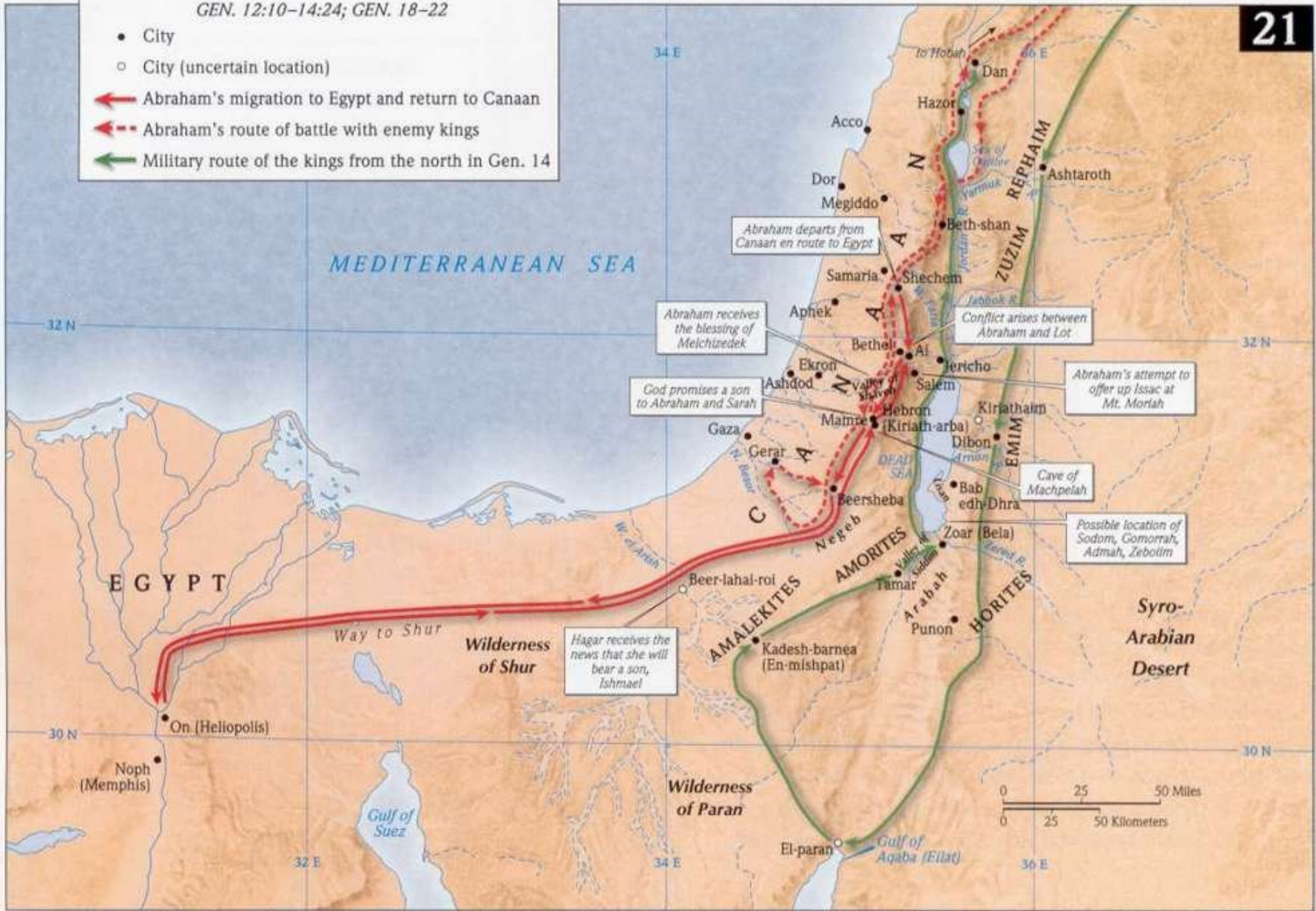
Wanderings of Abraham, 1800 B.C.

ABRAHAM IN CANAAN

GEN. 12:10-14:24; GEN. 18-22

- City
- City (uncertain location)
- ← Abraham's migration to Egypt and return to Canaan
- Abraham's route of battle with enemy kings
- ← Military route of the kings from the north in Gen. 14

Abrahámov cyklus 11,27-25,18

DESAŤ skúšok Abraháma je usporiadaných v chistickej štruktúre:

- 1) odchod z krajiny לָךְ-לְךָ מֵאֶרֶץ „*Odíd' z krajiny*“ (12,1-4. **prísľub zo 7 výrokov**)
- 2) nebezpečná cesta do Egypta (12,10-13,1)
- 3) ustúpenie Lotovi (obnovený prísľub krajiny a potomstva) 13,2-8
- 4) **záchrana Lota** (Melchizedechovo požehnanie Abrama 14-15)
- 5) nebezpečenstvo straty Izmaela cez Hagar (uistenie) 16 a 17,20
- 6) skúška cez obriezku a návštevu troch mužov 17,1-18,15
- 7) **záchrana Lota** z nebezpečia (Abrahámovou prosbou) 18,16-19,29
- 8) Abrahám v nebezpečí zo strany cudzích kráľov (20,1-18)
- 9) Narodenie Izáka, odchod Izmaela (stavba svätyne v Beer-šebe) 21,1-7.8-34
- 10) obetovanie Izáka אֶל-אֶרֶץ לָךְ-לְךָ „*Odíd' do krajiny*“ (22,1-19 **obnova prísľubu zo 7 výrokov**)

Sedem požehnaní Abraháma

Ku skúškam sa pridružuje **SEDEM požehnaní**, resp. **prísľubov**:

- 1) sedem výrokov budúceho požehnania v Gn 12,2-3;
- 2) vysvetlenie a určenie dvoch bodov prvého prísľubu v Gn 12,7;
- 3) ďalší prísľub zeme a potomstva v Gn 13,14-17;
- 4) objasnenie prísľubu synov a stanovenie času pre získanie zeme (Gn 15);
- 5) správa, že množstvo národov vzíde z Abraháma a Sára, a že zmluva sa naplní v synovi od Sára (Gn 17);
- 6) prísľub, že o rok Sára porodí syna (Gn 18);
- 7) najobsažnejšie a najvznešenejšie požehnanie oproti doterajším odkazom, opäť so siedmymi výroky ako prvé požehnanie (22,16-18).

Jakubov útek do Charanu

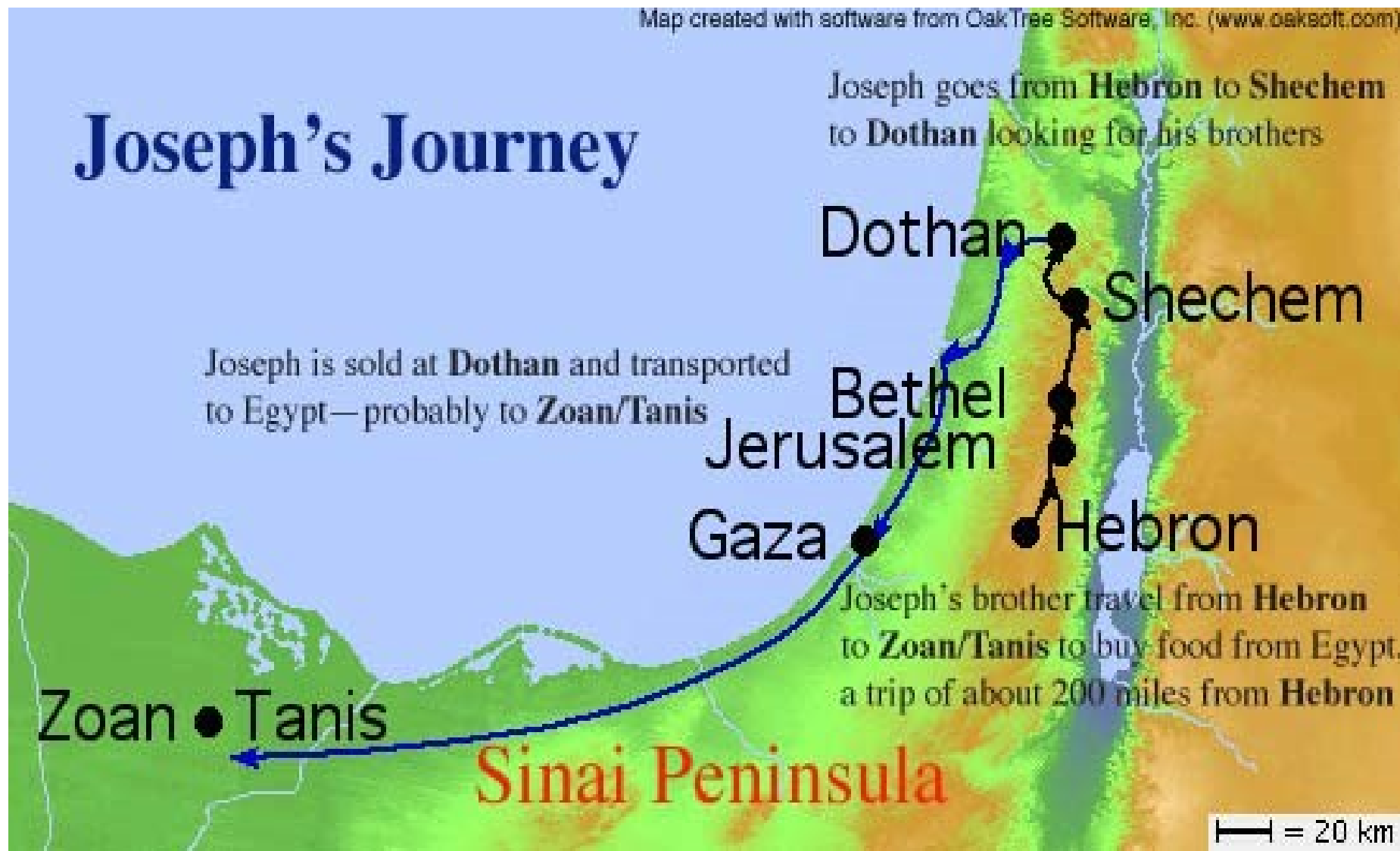
Jakubov cyklus (Gn 25,19-35,29)

Nevyvolený syn JIŠMA'Ē'L (25,12–18 וַאֲלֵה תִלְדֹת יִשְׁמַעֵאל Tí, čo sa narodili Izmaelovi)

- A. Začiatky (וַאֲלֵה תִלְדֹת יִצְחָק „Tí, čo sa narodili Izákovi“). Narodenie Jakuba, predpoveď, **počiatočný konflikt** Jakuba s Ezauom(25,19–34)
- B. Vzťahy s pôvodnými národmi (Izák a Filištínci) (26,1–22)
- C. **Získanie požehnanie** (27,1–40) [“Odňal mi moje **požehnanie** (27,35–36)]
- D. Jakubov útek spred Ezaua (27,41–28,5)
- E. **Stretnutie s Božím poslom** (28,10–22)
- F. Príchod do Haranu: Ráchel, Laban (29,1–30)
- G. **Deti**: Jakub získava rodinu (30,1–24)
NÁVRAT JAKUBA DO KANAÁNU ZAČNE PO NARODENÍ JOZEFA (30,25)
- G' **Stáda**: Jakub získava bohatstvo (30,25–43)
- F' Odchod z Haranu: Ráchel, Laban (31,1–32,1)
- E' **Stretnutie s Božím poslom** (32,2–3)
- D' Jakub sa približuje k Ezauovi, nočný zápas s Bohom (32,4–33)
- C' **Vrátenie požehnanie** (33,1–20) [“Prijmi moje **požehnanie** (33,11)]
- B' Vzťahy s pôvodnými národmi (kap. 34)
- A' Ukončenie. Púť do Betelu. Smrť Izáka, rodinné **zmierenie** Jakuba a Ezaua (kap. 35,1-29)

Nevyvolený syn 'ESAV (36,1– 43 וַאֲלֵה תִלְדֹת עֵשָׂו „Tí, čo sa narodili Ezauovi“)

Jozefovo putovanie Gn 37,15-36

Gn 46,3-4

"Ja som Boh, Boh tvojho otca.
Neboj sa zostúpiť do Egypta,
lebo tam z teba urobím veľký **národ**.
Ja sám pôjdem s tebou do Egypta
a ja sám ťa aj **vyvediem odtiaľ**
a Jozef ti vlastnou rukou zatlačí oči.,,

Gn 46,6 Jakub a ostatní **vzali...** a **vstúpili** do Egypta...
Ako Noe **vzal** a **vstúpil** do korába v Gn 6,18; 7,7)

Sedemdesiat ľudí (46,27) tvorí mikrosvet celej
svetovej rodiny (LXX má počet 75; Ex 1,5 aj v Sk 7,14)

Vstup Noema do korábu (Gn 6-7)
má paralelu v **Jakubovom vstupe do Egypta (Gn 46)**

Noe ---- koráb na vode
Záchrana života

Boh si spomenul na
Noema v Gn 8,1

-Upadanie vôd a
vyjdenie z archy (Gn 8)

Jakub ---- Egypt
Záchrana pred hladom

Boh si spomenul na ľud
v Ex 2,24-25

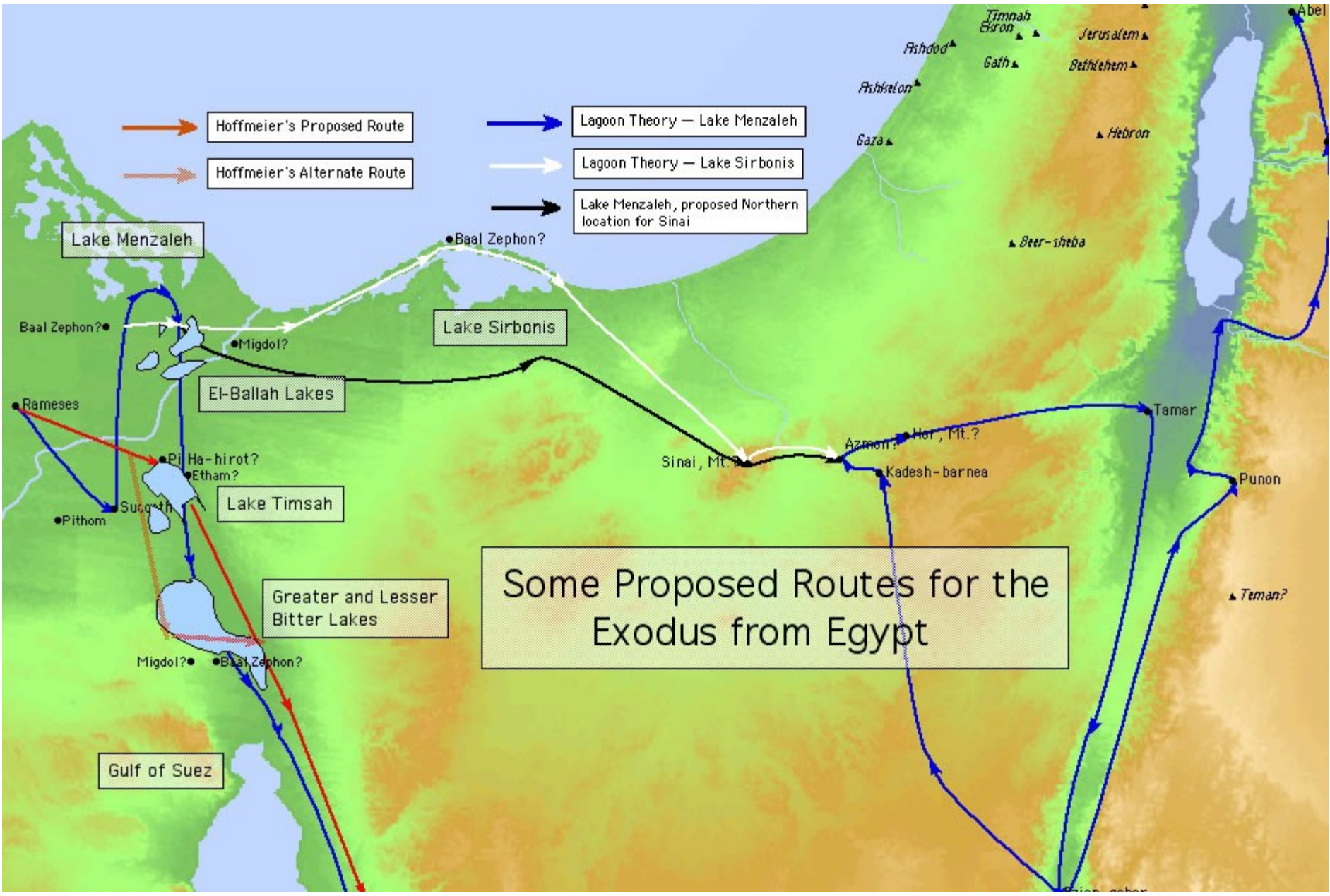
-Vyslobodenie cez vodu
Mojžišom (Ex 14)

Prísľuby patriarchom v Pnt

Tvorila nerozdeliteľný celok:

- príslubu **zeme** ako Boží dar,
- príslubu **syna** a rodiny (národa)
- príslubu **požehnaní**a celého sveta
- príslubu nádejnej budúcnosti s

Bohom

 Hoffmeier's Proposed Route
 Hoffmeier's Alternate Route

 Lagoon Theory — Lake Menzaleh
 Lagoon Theory — Lake Sirbonis
 Lake Menzaleh, proposed Northern location for Sinai

Some Proposed Routes for the Exodus from Egypt

Lake Menzaleh

Lake Sirbonis

El-Ballah Lakes

Lake Timsah

Greater and Lesser Bitter Lakes

Gulf of Suez

Baal Zephon?

Migdol?

Rameses

Pi Ha-hirot?

Etham?

Pithom

Susith

Migdol?

Baal Zephon?

Sinai, Mt.

Azmon?

Hor, Mt.?

Kadesh-barnea

Tamar

Punon

Teman?

Fishkelon

Gaza

Fishdod

Timnah

Ekron

Gath

Jerusalem

Bethlehem

Hebron

Beer-sheba

Abel

Ex 15 Pieseň mora - záver

^{16b} Tak prechádzal tvoj ľud, Pane, tak prechádzal ľud, ktorý si si prisvojil.

¹⁷ Voviedol si ich a osadil si ich na svojom vlastnom **vrchu**, na **mieste**, ktoré si prichystal za bývanie sebe, Pane, vo **svätyni**, ktorej základy kládli tvoje ruky.

¹⁸ Pán bude kralovať naveky a navždy!"

Genezis - בְּרֵאשִׁית

Stvorenie sveta a zaslúbenie zeme
ako „príbytku pre život“

Gn 49-50 (záver):

Jakubovo požehnanie 12 kmeňom

Jakubova smrť

Jakubov pohreb v **Kanaáne**

Deuteronomium - דִּבְרֵי מֹשֶׁה

Pokyny pre život v zaslúbenej zemi

Dt 33-34 (záver):

Mojžišovo požehnanie 12 kmeňom

Mojžišova smrť

Mojžišov pohreb *mimo* **Kanaánu**

Exodus 1-18 - שְׁמוֹת

1-18: Z Egyptu k Sinaju cez púšť

12: Pesach

16: Manna a prepelice

17: Voda zo skaly

18: Ustanovenie úradov

32: **Modloslužba** („Baal“)

1-15.17: Nepriatelia (faraón a Amalekiti)

Nebezpečenstvá

Zvonka:

zvnútra:

Faraón

„reptanie fudu“

Amalekiti

modloslužba

Šesť správ o presune:

(„odišli...utáborili sa“)

12,37; 13,20; 14,1n; 15,22; 16,1; 17,1

Numeri 10-36 - מִדְבָּר

10-36: Od Sinaja do Moabu

9, 1-14: Pesach

11: Manna a prepelice

20: Voda zo skaly

11: Ustanovenie úradov

25: **Modloslužba** („Baal“)

21-24.31: Nepriatelia (Moabčania, Madiánčania)

Nebezpečenstvá

zvnútra:

zvonka:

„reptanie fudu“

Moabčania

modloslužba

Madiánčania

Šesť správ o presune:

(„odišli...utáborili sa“)

10,12; 20,1; 20,22; 21,10-11; 22,1; 25,1

Exodus 19-40

19-24 Zjavenie Tóry

(10 príkazaní a **Kniha zmluvy**)

24-31.35-40: zriadenie svätyne
(budovateľské pokyny)

Levitikus - וַיְקַרְא

„Domový poriadok“ a teológia svätyne:
**SVÄTÝ BOH V STREDE ĽUDU, KTORÝ SA
MÁ POSVÄČOVAŤ**

Stred kompozície

Lv 16 (**jôm kippur**)

Stretnutie s Bohom **zľutovania**

Numeri 1,1-10,10

1-10 Izrael ako sväté spoločenstvo
žijúce v tábore (organizačné pokyny)

Paralela púštnej perikopy

E Putovanie púšťou I Ex 15,22–19,1

a) Reptanie (priebežne)	d) Vojna s Amalekom Ex 17,8-16
b) Manna a prepelice Ex 16,1-36	e) Stretnutie s Jetrom Ex 18,1-12
c) Voda zo skaly Ex 17,1-7	f) Ustanovenie 70 starších Ex 18,13-16

....

I Porušenie zmluvy a jeho následky Ex 31,18–33,6

X Stan stretávania Ex 33,7-11 *PÁN hovoril s Mojžišom z tváre do tváre 33,11*

I' Obnovenie zmluvy a jeho dôsledky Ex 33,12–34,34

.....

E' Putovanie púšťou II Nm 10,29–36,13

a') Reptanie (priebežne)	d') Vojna s Amalekom Nm 14,43-45
b') Manna a prepelice Nm 11,4-38	e') Stretnutie s Jetrom Nm 10,29-34
c') Voda zo skaly Nm 20,1-13	f') stanovenie 70 starších Nm 11,16-3

Modloslužba a reptanie v púšti

Dve zásadné problémy v zmluvnom vzťahu s Pánom

- Zjavenie zákona, uzatvorenie zmluvy a začiatok kultu počas pobytu pod Sinajom (Ex 19 – Nm 10) sú kľúčové pre výklad púštnej perikopy v jej druhej sérii. **Pred zjavením boli príbehy reptania skúškami a majú pozitívnu úlohu v stanovení vzťahu medzi Izraelom, Mojžišom a PÁNOM.** Každá sťažnosť končí Božou záchranou, nie trestom.
- Po zjavení zákona a udalosti so zlatým teľaťom (kap. 19–40) nie sú príbehy reptania skúškou viery, ale **nedostatkom viery vo vodcovstvo Mojžiša a v PÁNOVU spásu.**

Nm 33 – etapy 40-ročného putovania (kňazská tradícia)

ISRAEL'S EXODUS FROM EGYPT AND ENTRY INTO CANAAN

MAP 2

Typológia

- **Púšť** - **vyslobodenie** (*concreta*)
- ***Smrt'*** - ***život*** (*abstracta*)

Pri vyslobodení z babylonského exilu (539 pred Kr.) ľud poputuje z exilu púšťou (nový exodus).

Púšť zakvitne a ľud prejde púšťou do svojej ***krajiny*** (Iz 35,1-10)

Putujúci patriarchovia a ľud sú v Pnt

- 1) na ceste do ***krajiny*** (pohybom k miestu sa tvorí Boží časopriestor), v Dt sú pred krajinou
- 2) skúšaní (desať skúšok Abrama; ľud v púšti)
- 3) vychovávaní (záväzky zo zmluvy)
- 4) vedení s perspektívou univerzality
- 5) slúžiaci Bohu (vzývanie Pánovho mena, stavba oltárov, pamätných kameňov, púť Jakuba do Betelu na odčinenie hriechov Gn 35)

Postoj k cudzincom v legislatívnych textoch Pnt

Ex 23,9 Nebudeš utláčať cudzinca; sami viete, ako mu to padne, **ved' aj vy ste boli cudzincami v egyptskej krajine!**

Lv 19,33-34 Ak sa bude u teba v tvojej krajine zdržovať cudzinec, neutláčaj ho! ³⁴ Cudzinec, ktorý sa bude u vás zdržovať, nech je medzi vami ako domorodec. Milujte ho ako seba, **ved' aj vy ste boli cudzincami v egyptskej krajine.** Ja som Pán, váš Boh!

Lv 24,16 Kto bude zlorečiť Pánovmu menu, musí zomrieť: všetok ľud ho bez milosrdenstva ukameňuje; tak cudzinec ako domorodec bude usmrtený, keď bude kliat' Pánovo meno.

Lv 25,47-49 Ak cudzinec alebo prišelec pri tebe zbohatne a tvoj brat schudobnie a predá sa cudzincovi alebo prišelcovi alebo potomkovi cudzinca, ⁴⁸ potom ten, čo sa predal, má mať právo na vykúpenie. Ktokoľvek z jeho príbuzných ho môže vykúpiť: ⁴⁹ môže ho vykúpiť strýko alebo syn jeho strýka a môže ho vykúpiť hocikto z pokrvných jeho rodu, alebo, ak sa natoľko zmôže, vykúpi sa sám.

Nm 9,14 A ak bude u vás bývať cudzinec a bude chcieť sláviť paschu pre Pána, nech ju slávi podľa príslušných predpisov a nariadení. Ten istý zákon bude u vás pre cudzinca aj pre domorodca.

Nm 15,14-15 Ak sa bude u vás zdržiavať cudzinec, alebo ak u vás niekto dlhšie býva a bude chcieť priniestť Pánovi zápalnú obeť príjemnej vône, urobí to takisto, ako to robievate vy. ¹⁵ Tie isté predpisy platia pre vás aj pre cudzinca, ktorý sa u vás zdržiava. To bude večne platný predpis z pokolenia na pokolenie. Pred Pánom platí to isté pre vás ako pre cudzinca.

Nm 15,30 No ak niekto zhreší úmyselne, či domorodec alebo cudzinec, ten sa rúha Pánovi, taký človek musí byť vyhubený spomedzi svojho ľudu.

Dt 10,18-19 Vysluhuje právo sirote a vdove a miluje cudzinca; dáva mu jedlo a odev. ¹⁹ Aj vy milujte cudzinca, **lebo aj vy ste boli cudzincami v egyptskej krajine!**

Dt 14,29 Potom príde levita, ktorý nemá podiel ani dedičstvo ako ty, cudzinec, sirota a vdova, ktorí sú v tvojom bydlisku, nech sa najedia a nasýtia, aby ťa Pán, tvoj Boh, požehnal v každej práci tvojich rúk, ktorú budeš konať.

Dt 28,43-44 Cudzinec, čo bude s tebou v krajine, prevýši ťa a bude mocnejší ako ty, ty však budeš upadať a budeš mu podriadený. ⁴⁴ On ti bude požičiavať a ty mu nebudeš môcť požičať; on bude hlavou, a ty budeš chvostom.

Gn 23 ⁴ Ja som len **cudzinec a pútnik** u vás. Dajte mi u vás do vlastníctva **hrob**, aby som mohol pochovať svoju mŕtvu.

Lv 25 ²³ **Pôda** sa teda nebude predávať navždy, lebo **pôda** je moja a vy ste len **cudzincami a pútnikmi** u mňa.

1Ch 29 ¹⁵ Lebo my sme pred tebou **cudzinci a pútnici** ako všetci naši otcovia. Ako tieň sú naše dni na zemi, bez nádeje.

Ž 39 ¹³ Pane, vyslyš moju modlitbu, nakloň sluch k môjmu volaniu. Nebuď mlčanlivý k mojim slzavým nárekom; veď u teba som iba **cudzinec, len pútnik**, ako všetci moji otcovia.

1Pt 2 ¹¹ Milovaní, prosím vás ako **cudzincov a pútnikov**: zdržajte sa telesných žiadostí, ktoré bojujú proti duši.

Ďakujem za pozornosť